

שק עם שנתן

(או: משקפי השמש של השב"כ)

היא האם כל האמצעים המתוארים כאן הם בגדר עיני נוי, או סתם אי נעימות. השופט תיאודור אור שאל את עו"ד ניצן: "לדעתכם, אדם שנמצא בהמתנה חמש שעות בתנוחה לא נוחה, בידיים ארוכות, עם שק על הראש, ושומע מוזיקה – מתענה או לא?" עו"ד ניצן היה נחרץ: "הרמטית לא בוראי לא נעים לשבת על הכיסא הזה שעות ארוכות, אבל זה לא עינוי".

העצירים הפלסטינים הרבים שעברו את המסלול הזה עד היום כנראה חולקים על ניצן. במהלך השנים דיווחו רבים מהם על התפתחות של נפיתיות ורלקות כתוצאה מהאזיקים הלוחצים, על קשיי נשימה, התעיי לפיות והקאות שנובעים מכיסוי הראש בשק, על אר בן התמצאות וטשטוש כתוצאה מחסימת שדה הראייה, המוזיקה המחרישה וחוסר השינה, ועל כאבי גב ובעיות רפואיות אחרות שהתעוררו בעקבות הי שיבה והקשייה הממושכות בתנוחות מעוותות, כאי כים שנמשכו שנים ארוך כך.

כל הממצאים האלה, ורבים אחרים, מרוכזים בר"ח הגדול ביותר על עינויים בישראל שחובר עד

השופט מצא התעניין אם לא ניתן להבטיח הפרדה בין הנחקרים והגנה על התוקרים גם ללא אזיקים, שק ומוזיקה. הנשיא ברק הקשה: מדוע לא להשתמש במשקפיים כהים במקום שק על הראש

היום (את הרו"ח יום המוקד להגנת הפרט, את הפרטיים אסף עו"ד אנדרה רוזנטל, שמאחוריו מאות עתיבות לות לבג"צ בנושא, ומלאכת הכתיבה הופקדה בידיו עו"ד תמר פלג). הרו"ח, שקטעים ממנו מתפרסמים כאן לראשונה, מרכז עדויות של מאות פלסטינים שנחקרו על ידי כוהות הביטחון, ומתאר את היסטוריית המאבק נגד העינויים בישראל, שיטות החקירה, ותנאי המעצר.

מתנגדי העינויים יכולים לרשום לעצמם הצלחה חלקית: עד לפני מספר שנים, עצם קיומם של עיני נויים בישראל הוכחש באופן גורף על ידי השב"כ ומי ערכות הביטחון. כשנים האחרונות האמת נחשפה פלח אחר פלח, וכעת הוויכוח הוא על הגבולות. מצד שני, מסכם הרו"ח, "השוואה לשנים הקודמות מצביעה, עה, בראש ובראשונה, על תהליך המיסוד וההאחזה שעברו העינויים כמתקני החקירה של השב"כ. האלימות לא פחתה אך היא עתה מוסדרת ומבוקרת. מקצרי עית. החוקרים, לאחר שהוכשרו לתפקידם, פועלים על פי תדריכים מפורטים. אם במקרה יימצא ביניהם בעל נטיות סאדיסטיות, הוא יצטרך לספקן בדרכים מוסדרות, אשר פותחו על ידי מומחים ואושרו על ידי גורמים בש"כ ומחוצה לו."

העבודה של חוקריו. כך גם נמנעה בכית המשפט חשיפתן של העובדות הלא מחמיאות למערכת הביט"ח: רובם של הנחקרים, שעובדים התעמרות פיזית כזו או אחרת, משוחרר בסופו של דבר מבלי שתוכח אשמה כלשהי. רבים מאלה, זכאים לחלוטין כאמור, לוקחים איתם הכיתה את זכרון הסיטו והעינוי ומטפ" חים בלבם ובסביבתם שנאת נצח לישראל ולישרא" לים. רבים שהוגדרו על ידי השב"כ כ"פצצות מתקתקות", איתו מוגנה שמעביר לרו"ח את הציבור היי שראלי ושופטי, נעזבו לימים שלמים, לעתים לסוף שבע שלם, לפני שהחלה חקירתם. עד כדי כך מסוכן היה התקוקם.

לכל זה יש להוסיף את המקרים שבהם החקירות הקשות סוחטות הוראות כוזבות מנחקרים שפשוט נשבר להם, וכל רצונם הוא שיעזבו אותם בשקט. כראי לזכור: כשאדם מורשע בעבירה שלא ביצע, הרוצח ממשיך להתוכב חופשי. "אחרי שלושה ימים עם שק שתן מסריח על הראש, עוד לפני שנגעו בי, הייתי מוכן להורות שרצחתי את ארלוזורוב", סיפר לי פעם רואה חשבון פלסטיני שכיילה שבוע, לא יותר, בתאי החקירות של השב"כ.

הריון הנוכחי כבג"צ נסב בעיקר על התחום הא פור, ההמתנה לחקירה, ולא על החקירה עצמה. בהמי תנה הזאת, העציר הפלסטיני עובר מסלול כמעט קבוע, מעין שרשרת חיול: שק מבר גס ועבה, לרוב מצחין משתן, מולבש על ראשו, ומטביע אותו בעלטה מחלטה. מוזיקה מחרישת אוזניים מושמעת באוזניו בלי הפסקה, והוא נקשר בתנוחות מכאיבות, לעתים בלתי אפשריות: ישיבה על כיסא זעיר, ידיים מתוחות וקשורות מאחורי הגב. הקשייה הזאת, על תתי סוגיה השונים, היא ה"שאבח" המפורסם. את שלב ההמתנה לחקירה מעביר העציר לעתים קרובות בקור אימים, שמקורו במיוג אינטנסיבי במיוחד. כדרך כלל נמני עת ממנו שינה למשך יממות רצופות.

בג"צ יידרש להכריע בשתי שאלות עקרוניות. הראשונה, האם תקופת ההמתנה מהווה חלק אינטגרלי לי מהחקירה העותרים טוענים שמדובר בחלק בלתי נפרד ומהותי מהחקירה עצמה. תנאי ההמתנה הקשים מבשלים ומרככים את העציר לקראת המפגש החזיתי עם החוקרים, שאליו הוא מגיע שפוף ומטושטש, קל לשבירה ולהודאה. השב"כ טוען שהאמצעים שנגק" טים בעת ההמתנה הכרחיים מסיבות טכניות: הכיסוי על הראש והמוזיקה ההיסטרית מיועדים למנוע מהעי צירים לתקשר בינם לבין עצמם, והאזיקים מיועדים להבטיח את שלום החוקרים. שופטי בג"צ תהו בדיון אם אין אמצעים אחרים, פחות אגרסיביים, שיכולים להשיג אותן מטרות. השופט גולדברג שאל מדוע לא "ממתנים" החשורים לחקירתם כתאים נפרדים. השופט מצא התעניין אם לא ניתן להבטיח הפרדה בין הנחקרים והגנה על החוקרים גם ללא אזיקים, שק ומוזיקה. הנשיא ברק הקשה: מדוע לא להשתמש כמ שקפיים כהים במקום שק על הראש? את התשובות לכל השאלות האלה ביקש עו"ד ניצן לספק לאחר שנסגרו הדלתיים, בטענה שאי אפשר לחשוף את שי טות החקירה של השב"כ ושיקוליו לעין כל. בכל מקי רה, לא ניתן כל הסבר למניעת השינה והקירור הקיצוני, ומה בדיוק הם משרתים.

השאלה השנייה שבה יצטרך בית המשפט להכריע

אביב לביא אירוס: מיכל בוננו

במונחים של משחק כדורגל, השב"כ נוקק השבוע לגול בזמן פציעות כרי לנצח כבג"צ את העצירים הפלסטינים שעותרו נגדו. 4-5 היתה התוצאה בסיום, בה רכב נדיר שכלל תשעה שופטים. אהרון ברק, נשיא בית המשפט ובטחוניסט ידוע, נמנה המפתיע עם דעת המיעוט, ופסק נגד עמדת כוחות הביטחון. חברו אליו: המשנה לנשיא שלמה לוי. בלתי ברור ומי אהוד את: הניצחון הדחוק יאפשר לחוקרי השב"כ, בשלב זה, לה משיך לטלטל ולנער את עבר אלרחמן רנימאת ופואר קורעו. אבל עניינם הפרטי של השניים היה רק חלק מהריון העקרוני, שבו קרה משהו שלא קורה כל יום: השופטים רחו את החלטתם למועד אחר, ודרשו לש מוע מהשב"כ "טיעונים באשר לכסיס המשפטי לפעור לותיה". לא עוד ניצחון אוטומטי לשירות.

האומנם רוח חרשה בכית המשפט העליון? עוד מר קרם לקבוע. הריון הנוכחי הוא אחד מהראשונים

במקרים קודמים רבים הפסיק השב"כ לענות את העותרים עוד לפני הדיון, ובישר לבית המשפט כי "השלב הזה בחקירה הסתיים". ובית המשפט הדי לא דן בסוגיות היפותטיות

כבג"צ שעוסק ישירות בנושא העינויים בישראל. הוועד הציבורי נגד עינויים (באמצעות עורכות הריון לאה צמל ואלגרה פצ'קו, אליהן הצטרף עו"ד רן יקר מהאגודה לזכויות האזרח) עתר בשם שני העצירים הבטחוניים: קורעו, גיסו של מי שמכונה "המהנדס החדש", ורנימאת, חבר חוליית צורף בעלת קורר הפיגועים הכבד. העובדה שהריון העקרוני על העי נויים מגיע לבית המשפט העליון רכוב דווקא על גבם של שני טיפוסים כאלה, בעייתית מבחינה ציבורית ועושה עוול לעניין כולו. פרקליטיהם מודעים לכך. נציג השב"כ בדיון, שי ניצן מפרקליטות המדינה, אבי חן היטב את הליהוק הצורם הזה. הוא הצביע בכית המשפט על רנימאת, וסיבר את אוזני השופטים: "ה עותר מבקש לישון שש שעות בלילה, ומדובר ברוצח שברוצחים".

אלא שלארגוני זכויות האדם אין ברירה: במקרים קודמים רבים, שבהם עתרו לבג"צ נחקרים פלסטינים שנמצאו זכאים לחלוטין, הפסיק השב"כ לענותם בטרם הדיון, ובישר לבית המשפט כי "השלב הזה בחי קירה הסתיים" והריון כבר אינו רלבנטי. ובית המש פט הרי לא דן בסוגיות היפותטיות. כך הצליח השב"כ שוב ושוב לחמוק מדיון עקרוני על העינויים ושיטות

דווקא עתירה של שני טיפוסים מפוקפקים מאוד הולידה השבוע בבג"צ פסק דין חריג. השב"כ יצטרך להסביר למה שלב ה"המתנה לחקירה" הוא לא חלק מהחקירה. ואם הוא באמת שלב נפרד, מהי הדרך הכי טובה לכסות את העיניים

5 דרכים להעביר את הזמן בחדר ההמתנה של השב"כ

1. הנוסחה המשולבת: שאבח פלוס

סיפור העציר: גיראל פאיו בחר בעצרו ב-3.7.96 לפנות בוקר: "הביאו אותי לאל מס' קובייה (מעצר ירושלים), ערכו לי בדיקה היפוש ולאחר מכן הליבשו על ראשי שק מסריח, קשרו לי ידיים לאחור עם אוזקים והושיבו אותי על כיסא נמוך מאוד הנשען קדימה. נשארתי בתנוחה הזאת למשך יומיים מבלי שחקרו אותי. ביקשתי שיסירו לי את השק כי יש לי קשיי נשימה, אבל זה לא עזר וביום השני התעלפתו ולקחו אותי לרופא שנתן לי כדור אק" מול ואמר שאין לי כלום.

אחרי יומיים לקחו אותי לחקירה. החקירה נמשכה 24 שעות ביממה, במשמרות. בימים של החקירה הרשו לי לישון מחמש עד שבע בבוקר. במהלך החקירה, החוקר היה קושר לי את האוזקים בידיים קצת מתחת למפרקים. עם הידיים לאחור. ומהרק אותם בצורה חזקה, מה שגרם לנפיחות באצבעות. לאחר מכן היה מטלטל לי את הידיים מאחור ואת הכתפיים בצורה חזקה מאוד, עד שאני אצרח חזק ואאבד את ההכרה. לאחר מכן היה מתיז מים קרים על הפנים.

"כמו כן היה קושר אותי לשולחן שהיה גבוה יותר מקו הכתפיים שלי ומניח את הידיים שלי על השולחן קשורות לאחור, כשאני בישיבת צפרדע על הרצפה. מצב זה נמשך שעות ארוכות, מהערב עד למחרת בבוקר, ובמקביל היו חוקרים אותי חמישה אנשים ובהם ג'וזף ונרב, שהיה סוטר לי על הפנים ורוחף את הראש שלי לקיר."

אמר השב"כ: "כדי שהנחקרים לא יוכלו לתקוף את החוקרים הם אוזקים בידיהם. מדובר באויקה שאינה כואבת. אם זה היה כשיטת עינויים אפשר להרק את האוזקים בצורה כואבת... לשבת שעות ארוכות על הכיסא הזה עם השק על הראש ועם האויקה זה לא עיינויים... העוכרה שהם יושבים שעות ארוכות זה חלק מחקירה אינטנסיבית. חקירה אינה בנויה רק על שיחה עם החוקר" (עו"ד שי ניצן, השבוע בכג"צ).

2. שאבח בתא זעיר

ה"ארון", או ה"מקרר", היה נמוך בימי האינתיפאדה ובשלב מסוים נרמה היה שהשימוש בו עבר מן העולם. אבל מתברר שפה ושם עוד שולפים אותו מהארסנל, בעיקר בחקירות בכית המעצר קישון.

סיפור העציר: מחמוד מרעאב ישב בכית המעצר קישון כחודשים ינואר-מרץ '96: "כ" מהלך חקירתי ובמשך היום, בממוצע שלושה ימים בשבוע, היו מכניסים אותי לתוך צינוק קטן מאוד, ששטחו כשמונים על שמונים סנטימטר, שיש לו פתח אורזור שמכניס אוויר קר מאוד. היו מושיבים אותי על שרפרף נמוך, ירי ורגלי אוזקות, ומשאיירים אותי כך במשך יותר מעשר שעות בכל אותו יום."

אמר השב"כ: "לפעמים יכול להיות שזה לא פצצה מתקתקת, אבל 'הסגן' של הפצצה המתקתקת, או 'סגן סגן' של הפצצה המתקתקת, וצריך להיוהר" (עו"ד שי ניצן, השבוע בכג"צ).

3. שאבח עם השתחוות

סיפר העציר: חסן אלחמוס ממתנה הפליטים אל פאוואר, עוכר סוציאלי, נעצר ב-17.6.96 ונכלא במ"עצר קישון: "בשבוע השני חוקרי קשרו את רגלי באזיקים, הושיכו אותי על כיסא גבוה כך שגבי לא לכיוון המשענת של הכיסא אלא הצידה, וחוקר או שניים היו לוחצים על הכתפיים שלי כדי שאשתחוה ארצה עד שראשי כמעט משיק לארמה, וכך הלאה. כל פעם עשו את זה לפחות חצי שעה. חוקרי השתמשו איתי בשייטת חקירה נוספת: הם היו מושיבים אותי על שרפרף נמוך והיו מצווים עלי להרים את ידי לאחור ולשים אותן על שולחן החקירות, ואז החוקר היה לוחץ את ידי ואת כתפי כלפי מטה כחצי שעה כל פעם. כשהיה משחרר אותי מהתנודה הזאת לא הייתי מרגיש כיריים כלום ולא יכולתי להניען. חוקרי נהגו לבצע בי אחת משתי השיטות האלה בעת החקירה, ולפעמים היו מבצעים אותן אחת אחרי השנייה.

"כמו כן היו חוקרי מצווים עלי לעמוד לתקופות ארוכות כאשר ידי אונקות מאחורי גבי, במיוחד בלילה... בשבועיים הראשונים ישנתי רק בסופי השבוע, בשבוע השלישי הורשיתי לישון גם ביום שני וגם בסוף השבוע, ובשבוע הרביעי ישנתי שני לילות וכן בסוף השבוע" (בסיום חקירתו לא הוגש נגד אלחמוס כתב אישום והוא לא הועמד למשפט. הוא נשלח למעצר מינהלי).

אמר השב"ב: "אני לא חושב שזה יחס בלתי אנושי... אנחנו סבורים שאין כאן עינויים בשום אופן... האמנה מבחינה בין עינויים לבין יחס אכזרי או לא אנושי" (עו"ד שי ניצן, השבוע בבג"צ).

4. שאבח תלייה

סיפר העציר: איסמעיל עווארה מחברון נעצר ב-10.7.96, ועד להעברתו לכלא השקמה החזוק מבלי שנחקר בבית המעצר אדוויים: "כיום שלישי בערב, לאחר ארוחת הערב, החוקרים תלו אותי על מוט ברזל כירי, כאמצעות אוזיקי ברזל. הם מתחו את האזיקים כך שרגלי נשקו לרצפה, כדי שהלחץ יהיה על הידיים, שלא אוכל לעמוד בנחת. כך נותרתי עד שעה 12 בלילה. או שחררו אותי לחקירה."

תאלר אבו סידו נעצר ב-21.6.96 ונכלא לחקירה בכלא השקמה: "א"תמול בערב למשך מספר שעות קשרו לי את הידיים ומתחו אותן מעל למשקוף הרלת כך שהייתי תלוי מהידיים, ורגלי הגיעו עד הרצפה. הו"בטח לי על ידי החוקרים שבערב יתלו אותי כך שרגלי יהיו תלויות באוויר."

אמר השב"ב: "אנחנו לא מתעלמים מהעובדה שאין ספק שיש לדברים האלה אפקט" (עו"ד שי ניצן, השבוע בבג"צ).

5. שאבח על שרפרף גמדי

סיפר העציר: עלי אל זיות נעצר ב-18.7.96: "חוקרי הושיבו אותי על שרפרף נמוך, מתחו את ידי מאחורי גבי וככלו אותן באזיקים מאחורי המשענת, כיסו את ראשי עד הכתפיים בשק ומוזיקה חזקה הושמעה ללא הפסקה. הוחזקתי בתנוחת השאבח הזאת במשך חמישה ימים רצופים וחוקרי לא איפשרו לי לישון במשך חמשת הימים האלה" (עלי אל זיות שוחרר כשלושה שבועות לאחר מעצרו, ב-7.8.96, מבלי שהוגש נגדו כתב אישום).

אמר השב"ב: "זו לא מוזיקה מחרישת אוזניים... זו מוזיקה שמפריעה לאנשים לרדם ולשמוע... לא קרה שהעותר החזוק יותר מ-42 שעות בלי שהוא הלך לנוח בתאו... כשארם יושב על כיסא קטן, לטענתנו, לא מדובר בעינויים. לנו אין ספק שסיטואציה זו לא נכנסת למסגרת של עינויים" (עו"ד שי ניצן, השבוע בבג"צ).